

Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker
v/ leder Siv Hallgren
siv.hallgren@gjenopptakelse.no
Postboks 2097 Vika
0125 Oslo

Oslo, 17. september 2019
Sak nr.: 10424-501
Dok.nr.: 6DZLNQ6CFDSA-1215855729-159
Ansvarlig advokat: Cato Schiøtz

FREDRIK FASTING TORGERSEN – DERES REFERANSE 2017/104

I INNLEDNING

Det vises til sluttinnlegg fra Oslo Statsadvokatembeter av 16. f.m.

Innlegget tar opp flere nye forhold som ikke er behandlet av statsadvokaten i tidligere innlegg – og følgelig heller ikke i vårt sluttinnlegg - og som derfor nødvendiggjør kommentarer. Dette gjelder særlig behandlingen av det som omtales som «bevisbildet i saken», jf. s. 2-4. Dette kommer vi tilbake til nedenfor i punktene III-VII.

II PROFESSOR ALF PETTER HØGBERGS BETENKNING

Professor Alf Petters Høgbergs betenkning kommenteres på s. 1-2 i innlegget. Høgberg har fått oversendt innlegget av 16. f.m., og har kommentert anførselene i en tilleggsuttalelse av 4. september. Denne tilleggsuttalelsen er inntatt som bilag 1, og gjengis i sin helhet:

Bilag 1: Brev av Alf Petter Høgberg av 4. september 2019.

Statsadvokat Stein Vale har i sitt sluttinnlegg av 16. august kommentert deler av min betenkning. Dette påkaller noen kommentarer:

1. Det innrømmes i påtalemyndighetens sluttinnlegg at min grunnlovsbaserte kritikk av lovendringen der terskelen for gjenopptakelse etter strpl. § 392 annet ledd ble endret kun for en gruppe straffedømte, er «utvilsomt interessant». Like fullt hevdes det at «problemstillingen vil være noe teoretisk på grunn av den skjønnsmessige vurderingen som uansett formulering skal foretas». Jeg er ikke enig i dette, da angivelse av skjønnstemaet – her og ellers i jussen – har vesentlig betydning for den vurdering som skal foretas under skjønnstemaet.

2. Når det gjelder min diskusjon av rettskraftsspørsmålet, hevdes det at jeg «blant rettskildene har unnlatt å kommentere at hans tidligere kollega, professor Ståle Eskeland, var talsmann for det syn som påtalemyndigheten har, jf. henvisningen til boken Justismord og rettssikkerhet på side 9 i vår uttalelse av 22. oktober 2018». Når jeg i betenkningen forbigikk statsadvokatens påstand om Eskelands syn på dette spørsmålet i stillhet, er det fordi det ikke er noen holdepunkter i den tekst statsadvokat Vale viser til som underbygger hans slutning. I boken det vises til skriver Eskeland følgende på s. 32-33:

«Lovens bestemmelser om gjenopptakelse har ingen regler med hensyn til hvor mange ganger en sak kan kreves gjenopptatt. Ifølge kjennelse i Rt. 1992 s. 698 følger det imidlertid av strpl. § 52 at en sak som forgjeves har vært forsøkt gjenopptatt, ikke kan kreves gjenopptatt på det samme faktiske grunnlaget.

En sak som forgjeves har vært forsøkt gjenopptatt av domstolene, kan imidlertid etter min oppfatning kreves gjenopptatt av Gjenopptakelseskommisjonen på det samme grunnlaget som tidligere var påberopt. Gjenopptakelseskommisjonen ble opprettet ut fra en erkjennelse av at det var uheldig at domstolen skulle ta stilling til gjenopptakelse av fellende dommer som en annen domstol hadde avsagt. Hvis domfelte som har reist gjenopptakelsessak for domstolene under den tidligere ordningen skulle være avskåret fra å reise saken for Gjenopptakelseskommisjonen, ville det innebære at den ble nektet den uavhengige vurdering som kommisjonen skal være en garantist for.»

Det er ingenting i den siterte teksten som indikerer at Eskeland

«var talsmann for det syn som påtalemyndigheten har» med hensyn til forvaltningsrettslige rettskraftvirkninger av gjenopptakelseskommisjonens egne avgjørelser, og det er i det hele tatt med stor undring jeg merker meg at påtalemyndigheten hevder dette om Eskeland.»

3. Jeg står ved min omtale av påtalemyndighetens uttalelse av 22. oktober 2018 punkt 3 som preget av misforståelser.

Med vennlig hilsen

*Alf Petter Høgberg
(Sign.)*

Høgberg opprettholder således sin tidligere kritikk og sine tidligere konklusjoner.

III GENERELT OM BEVISBILDET I SAKEN

A. Innledning

Vi har lagt Høyesteretts premisser i Rt. 2005 s. 1353 til grunn for vår bevisvurdering. Det er full enighet om at ikke hvert enkelt bevismoment skal være bevist utover enhver rimelig tvil, så lenge det etter en samlet vurdering av momentene ikke er rimelig tvil om konklusjonen.

Vi har derfor *gjentatte ganger* presisert at det er den *samlede kumulative vurdering* som er avgjørende. Forholdet er imidlertid at dette ikke er lagt til grunn i tidligere avgjørelser fra Gjenopptakelseskommisjonens side.

Som tidligere påvist, har kommisjonen i sine tidligere vurderinger av hvert enkelt bevis, drøftet isolert om dette beviset gjør det «meget tvilsomt om dommen er riktig» eller vurdert dette isolert opp mot spørsmålet om «det er egnet til å føre til frifinnelse». Denne lovanvendelsesfeilen er som kjent også påtalt av Alf Petter Høgberg i hans leder i Lov og Rett nr. 7/2015. Derfor har vi understreket at man for hvert enkelt bevis må diskutere i *hvilken grad* beviset har en *bevisverdi* som taler for at Torgersen er skyldig: Er bevisverdien høy, lav, «nøytral» - eller er beviset faktisk et motbevis som direkte taler for Torgersens uskyld?

Deretter skal det foretas en samlet vurdering. Dette er den sentrale spørsmålsstilling for kommisjonens medlemmer.

Vi har som kjent gruppert bevisene i fire hoveddeler, noe vi mener er en hensiktsmessig tilnærming til bevisvurderingen.

Disse hovedkategoriene er:

- Bevisene i tilknytning til selve *drapstidspunktet*, særlig barnålbeviset og tannbittbeviset – se pkt. IV
- Bevis i tilknytning til det *forutgående hendelsesforløp*, særlig en analyse av de foreliggende vitnebevis – se pkt. V
- Bevis i tilknytning til de *etterfølgende bevis*, særlig spørsmålet om Torgersen var brannstifter – se pkt. VI
- Beviset i tilknytning til Torgersens *subjektive forklaring*, og spørsmålet om hvilken bevisverdi denne har for skyldspørsmålet – se pkt. VII

Vi tolker statsadvokatens innlegg dithen at påtalemyndigheten ikke er uenig i at vår systematikk kan være hensiktsmessig.

B. Generelt om bevisverdien av de såkalte «tilfeldigheter»

Det er nytt at statsadvokaten nå resirkulerer tidligere statsadvokat Kattelands argumentasjon på s. 15 i hennes innlegg av 17. desember 2001, ved at det påberopes syv nærmere såkalte «tilfeldigheter» som angivelig skal tilsi at vilkårene for gjenåpning ikke er tilfredsstilt. Disse presenteres «hulter-i-bulter» uten noen form for systematikk eller indre sammenheng.

Katteland resirkulerer selv Michael Grundt Spangs bok om Torgersen saken fra 1973 som André Bjerke tok et grundig oppgjør med i sin anmeldelse i Dagbladet 2. juni 1973, se bilagsbind A til begjæringen om gjenåpning bilag 8, s. 82 følgende.

Disse resirkulerte momentene representerer - etter påtalemyndighetenes mening - ikke mindre enn «den sunne fornuft», og denne «sunne fornuft» skal tilsi at Torgersen er uskyldig. Denne påstanden vil bli gjort til gjenstand for en grundig drøftelse nedenfor i punktene IV-VII.

Først imidlertid en prinsipiell betraktning:

Som det fremgår av påtalemyndighetens sluttinnlegg, er disse argumentene behandlet i vårt bilagsbind B på s. 107-113 til begjæringen om gjenåpning av 27. juni 2017. Årsaken til at dette ble gjort, var å *foregripe* denne formen for argumentasjon. Vi konstaterer at dette ikke tidligere er fulgt opp av statsadvokat Vale – før det nå for første gang dukker opp i sluttinnlegget. Påtalemyndigheten gjør imidlertid intet forsøk på å besvare de innvendinger som ble reist i bilagsbind B på s. 107-113.

Denne svært spesielle tilnæringsmåten til bevisvurderingsspørsmålet – som formodentlig er ment å skulle ha en retorisk effekt – representerer en uriktig måte å vurdere bevisene på. Det er, som påpekt, en vurdering av *sannsynlighetsgraden* for hvert enkelt bevis som er avgjørende.

Påtalemyndighetens retoriske argumentasjon på dette punkt fremstår som forfeilet. Eller for å si det mer direkte: Påtalemyndighetens objektivitetsplikt er absolutt. Dens oppgave er ikke bare å presentere bevis som taler for domfellelse, men også bevismateriale som trekker i motsatt retning. En sarkastisk oppramsing av angivelige «tilfeldigheter» gjøres selvfølgelig fordi statsadvokaten mener at det dreier seg om det stikk *motsatte* av tilfeldigheter. Det er vanskelig å forene dette med objektivitetsplikten. I særlig grad gjelder dette når samtlige «tilfeldigheter» som er trukket frem, har en rasjonell forklaring, samtidig som man unnlater å påpeke en lang rekke tilsvarende «tilfeldigheter» som trekker i Torgersens favør. En slik svikt i objektivitetsplikten kaster egentlig lange skygger over påtalemyndighetens behandling av saken. Den gir i hvert fall grunn til å trekke i tvil at det er en reell og objektiv vurdering av bevisbildet som ligger til grunn for påtalemyndighetenes standpunkt om at kriteriene «meget tvilsomt om dommen er riktig» i straffeprosessloven § 392 annet ledd, og «synes egnet til frifinnelse» i § 391 nr. 3 ikke er tilfredsstillt.

Vi skal i det følgende se nærmere på de syv «tilfeldigheter» som påtalemyndigheten trekker frem i sitt sluttinnlegg, og vi skal vurdere dem med utgangspunkt i oppdelingen av de fire overordnede bevisemaene som er angitt ovenfor i pkt. III A.

IV ANGIVELIGE «TILFELDIGHETER» I TILKNYTNING TIL SELVE DRAPET

A. Barnålbeviset

Den første «tilfeldigheten» er at Torgersens dress inneholdt barnåler som angivelig var like/identiske med nålene fra grantreet som ble funnet på åstedet.

Det springende punkt er at det ikke foreligger en slik ekskluderende identitet som man med skråsikkerhet la til grunn i 1958. Vi viser til de inngående drøftelser i tidligere innlegg. Tvert imot er nålenes egenskaper fullt ut forenlige med de nåler som kan ha blitt påført den tidligere eier av dressen, Eilif Støleggen, på hans tur i skogen i Sverige, som også inkluderte overnatting under et grantre.

Denne «tilfeldigheten» har derfor – selv om man vurderer den isolert – ingen bevisverdi.

Dette må imidlertid sees i sammenheng med vår drøftelse av hva som *for øvrig* fremstår som sannsynlig, og som påtalemyndigheten neglisjerer:

- Hvor sannsynlig er det at en drapsmann – i stummende mørke uten fyrstikker – stabler opp et omfattende bål med tunge materialer, istedenfor å avvente senere retur.

Det er lite sannsynlig.

- Hvor sannsynlig er det at barnålene har en *annen* kilde enn det øvrige biologiske materialet som ble funnet i Torgersens klær, og som umulig kan skrive seg fra åstedet?

Det er lite sannsynlig.

- Hvor sannsynlig er at det skal komme en barnål fra juletreet gjennom Torgersens lodne frakk og inn i høyre innerlomme i dressjakken – *samtidig* som det ikke er øvrige barnåler på frakken eller dressen?

Det er lite sannsynlig.

- Hvor sannsynlig er det at det ikke er samme form for soppvekst på nålene som ble funnet på i henholdsvis Torgersens dress og på juletreet i kjelleren?

Det er lite sannsynlig.

Det er denne totalvurderingen av barnålbeviset som kommisjonens medlemmer skal foreta: Det foreligger ingen mystifikasjon i form av noen «tilfeldighet» som har bevisverdi.

B. Tannbittbeviset

Vi konstaterer at påtalemyndigheten nå har dempet ordbruken og retorikken i forhold til tidligere.

Tidligere er det anført at det er en «tilfeldighet» at Torgersens tannbitt svarte «nøyaktig» til bittet i Rigmor Johnsens bryst, og at Torgersen var så katastrofalt uheldig at den virkelige gjerningsmannen måtte ha en tanngard «presis lik» hans egen.

Dette er nå omformulert og sterkt omskrevet ved at statsadvokat Vale i tredje strekpunkt på s. 3 skriver at det er en «tilfeldighet» at Torgersen har et tannbitt som ikke *utelukker* (vår kursivering) han som biter i avdødes bryst.

Spørsmålet om hva som ikke er «utelukket» representerer ikke en riktig spørsmålsstilling. Påtalemyndigheten bør nå ta innover seg at den riktige spørsmålsstilling er *hvilken bevisverdi* tannbittbeviset i dag har. Da må man blant annet besvare følgende spørsmål som påtalemyndigheten neglisjerer:

- Hvor sannsynlig er det at den ene sentrale engelske sakkyndige, Whittaker, ga et uriktig råd da han under den muntlige høringen for kommisjonen oppfordret kommisjonens medlemmer til å se bort fra bevisverdien av tannbittbeviset?

Det er lite sannsynlig.

- Hvor sannsynlig er det for at en av verdens ledende rettsodontologer, Senn, tar fullstendig feil når han i sine sakkyndige uttalelser langt på vei *utelukker* Torgersen som drapsmann?

Det er lite sannsynlig.

- Hvor sannsynlig er det at de fremstående humananatomisk/patologisk sakkyndige tar feil når de – uten å bli motsagt fra sitt eget fagmiljø – går meget langt i å utelukke Torgersen som biteren?

Det er lite sannsynlig.

- Hvor sannsynlig er det at den sakkyndige innenfor fysiologi (Medbø) tar feil når han har kommet til samme konklusjon på bakgrunn av sin fagkunnskap?

Det er lite sannsynlig.

Vi tilføyer at påtalemyndighetens vurdering av Medbøs sakkyndige uttalelser er spesielt kritikkverdig. Aktor foretar nærmest en besvergelse ved at han avviser Medbøs vitenskapelige konklusjoner – *uten* noen form for argumentasjon. Han inviterer kort og godt kommisjonens medlemmer til at de skal desavuere Medbøs konklusjoner kun fordi påtalemyndigheten påstår – som sagt uten begrunnelse – at de ikke skal legges til grunn. Det krever for øvrig heller ingen særskilt sakkyndighet å etterprøve Medbøs konklusjoner utfra det bildemateriale som foreligger i saken.

Det foreligger ingen mystifikasjon i form av noen «tilfeldigheter» for så vidt gjelder tannbittbeviset.

C. Hva neglisjeres av påtalemyndigheten?

Disse forholdene må vurderes i sammenheng med:

- hvor sannsynlig det er at blod fra den meget forslåtte og mishandlede Rigmor Johnsen ikke smittet over på Torgersens frakk og bukser? At det ikke fantes ferskt blod på Torgersens frakk og bukser, er på det rene. Vi viser til den sakkyndige uttalelsen som er innhentet av professor Frank Brosstad datert 21.11.2002, jf. s. 119-120 i begjæring om gjenåpning av 27.06.2017 - med videre henvisninger til bilagsbind C bilag 7 (s. 520 følgende).

Det er lite sannsynlig.

- Hvor sannsynlig er det at Torgersen ikke skal ha blitt påført slam på skoene fra kjellergulvet og treull på klærne i forbindelse med plasseringen av avdøde i kjelleren?

Det er lite sannsynlig.

- Hva er sannsynligheten for at Torgersens mor, Dagmar Torgersen, i sitt første avhør på drapsnatten forklarte seg uriktig da hun opplyste at sønnen kom hjem ca. kl. 23.30 og at oppholdet varte i en time?

Det er lite sannsynlig.

D. Konklusjon

Det representerer ikke «sunn fornuft» å presentere bevisene fra åstedet på den måten påtalemyndigheten har gjort i sluttinnlegget.

Langt mindre presenterer det «sunn fornuft» å utelate sentrale momenter i vurderingen.

Er det heller slik at «sunn fornuft» tvert imot tilsier at Torgersen *ikke* var på åstedet?

V **ANGIVELIGE «TILFELDIGHETER» SOM REFERERER SEG TIL DE FORUTGÅENDE OMSTENDIGHETER I FORHOLD TIL DRAPET**

A. Innledning

I sluttinnlegget trekkes frem to ytterligere «tilfeldigheter». I fjerde strekpunkt nevner påtalemyndigheten den «tilfeldighet» at flere vitner som kjenner Torgersen, plasser ham i byen slik at han nærmest på minuttet måtte ha påtruffet den drepte. I tillegg påberopes den «tilfeldighet» at et vitne mente at den mannen som fulgte etter avdøde, var «jævlig lik» Torgersen.

Disse to forholdene er inngående drøftet og tilbakevist i tidligere innlegg. Det er påvist at det første av disse utsagnene er direkte galt. Vi minner om den grundige analyse av tidligere førstelagmann Nils Erik Lie, som påviser at det er *lite sannsynlig* at Torgersen kunne rekke frem til Esther Olssons kiosk slik at han kunne treffe Rigmor Johnsen da hun passerte.

Når det gjelder det andre utsagnet har vi påvist at uttalelsene om «jævlig lik» og «ikke to som kan være så like» refererer seg til uttalelser som ble gitt flere måneder etter drapet. Istedenfor har vi invitert Gjenopptakelseskommisjonens medlemmer til å bygge på de *tidsnære* bevis.

B. Hva neglisjeres av påtalemyndigheten?

Det er enighet om at mannen som fulgte etter Rigmor Johnsen, også må ha vært drapsmannen. Da må man ta stilling til spørsmålet om Torgersen var drapsmann basert på blant annet følgende momenter, og som påtalemyndigheten også neglisjerer:

Hvor sannsynlig er det at mannen som fulgte etter Rigmor Johnsen var Torgersen når:

- beskrivelsen av mannens *objektive utseende* ikke stemmer med Torgersen?

Det er lite sannsynlig.

- beskrivelsen av *klær/bukser* ikke passer med Torgersens antrekk?

Det er lite sannsynlig.

- de tidsnære *vitnekonfrontasjoner* som ble avholdt var usikre og selvmotsigende i forhold til Torgersen?

Det er lite sannsynlig.

- Torgersen ikke ble utpekt ved de *fotokonfrontasjoner* som ble foretatt umiddelbart etter drapet?

Det er lite sannsynlig.

- gjerningsmannen hadde andre *sko* enn det Torgersen hadde på seg drapskvelden?

Det er lite sannsynlig.

- gjerningsmannen snakket en annen dialekt enn Torgersen?

Det er lite sannsynlig.

C. Konklusjon

Det representerer ikke «sunn fornuft» å utlegge de forutgående omstendigheter slik påtalemyndighetene har gjort i sluttinnlegget.

Det representerer langt mindre «sunn fornuft» å utelate sentrale momenter i vurderingen.

Er det heller slik at «sunn fornuft» tvert imot tilsier at Torgersen *ikke* kan være den som fulgte etter Rigmor Johnsen?

VI **ANGIVELIGE «TILFELDIGHETER» SOM REFERERER SEG TIL DE ETTERFØLGENDE OMSTENDIGHETER I FORHOLD TIL DRAPET**

A. Innledning

Det er to såkalte «tilfeldigheter» som påtalemyndigheten påberoper seg, og som angivelig skal ha bevisverdi for Torgersens skyld, og som knytter seg til de etterfølgende omstendigheter, det vil i praksis si brannstiftelsen.

Den ene «tilfeldigheten» er det såkalte avføringsbeviset, hvor det påstås at det er ekskluderende identitet mellom avføring fra liket og funn på Torgersens sko m.v. Den andre «tilfeldigheten» er forklaringen fra vitnet Ørnulf Bergersen.

B. Den nærmere vurdering av disse «tilfeldigheter»

Presentasjonen av avføringsbeviset i andre strekpunkt på side 3 er misvisende. Det vises til tidligere innlegg, hvor det er foretatt en nøyaktig gjennomgang av avføringsbeviset, og hvor det blant annet er godtgjort at skofragmentene inneholdt dyrehår og sand, som klarligvis viser at avføringen ikke kan komme fra avdøde.

Fyrstikkfragmentet refererer seg til et funn som er gjort på en fyrstikkeske som etter all sannsynlighet tilhørte broren Lorang, og hvor - til overmål - en nærmere analyse viser at det ikke er identitet mellom dette fragmentet og de øvrige to.

Det samme gjelder lommefragmentet. Det er for øvrig påfallende at det ikke skulle være avføring på andre steder fra avdøde enn inne i Torgersens bukselomme.

Det er mangel på identitet som er det sentrale – noe som også Den rettsmedisinske kommisjon har slått ned på.

Vitneforklaringen fra Bergersen også er også tidligere vurdert i detalj – det vises til utredninger fra tidligere førstelagmann Nils Erik Lie, blant annet i bilagsbind C til begjæringen, jf. bilag. Se også bilagsbind F til innlegg av 05.02.2019, jf. underbilag 3 b, s. 62 følgende.

Bergersens forklaring er kort og godt usann og oppdiktet. Som påvist var Bergersen en av to hyperkriminelle som tydeligvis så seg tjent med å avgi en falsk forklaring, formodentlig for å komme i et bedre lys vis-á-vis påtalemyndigheten.

Hans forklaring er full av feil og selvmotsigelser med noen detaljer, som Bergersen tydeligvis hadde lest seg opp på fra pressedekningen av Torgersens forklaring umiddelbart før han selv avga forklaring.

Bergersens forklaring har - med rette - aldri blitt tillagt vekt ved tidligere vurderinger av gjenåpning.

C. Hva neglisjeres av påtalemyndigheten?

Dette er også tidligere gjennomgått i detalj – vi oppsummerer:

- Fyrstikkeskene som ble beslaglagt hos Torgersen kommer etter all sannsynlighet fra broren Lorang. Hvor sannsynlig er det at røykeren Lorang ikke hadde fyrstikkesker på seg da han kom hjem etter å ha vært «på byen»?

Det er lite sannsynlig.

- Hvor sannsynlig er det at Torgersen – som angivelig drapsmann – ikke skulle reise direkte hjem til Tøyen, men ta en lengre omvei om den sterkt trafikkerte og opplyste omveien om Torggata og Youngstorget, hvor mulighetene for at han ble gjenkjent var maksimale?

Det er lite sannsynlig.

- Hvor sannsynlig er det at en drapsmann - når han har kommet halvveis til bopel - plutselig bestemmer seg for å ta drosje med de vesentlig økte sjanser for å bli gjenkjent som dette ville medføre?

Det er lite sannsynlig.

- Hvor sannsynlig er det at det hastverket som en slik drosjetur nødvendigvis må reflektere, lar seg kombinere med et opphold på bopelen av betydelig varighet?

Det er lite sannsynlig.

- Hvor sannsynlig er det at Torgersen umiddelbart etter pågripelsen kunne rekonstruere en forutsetningsvis *fiktiv* tur tilbake til sentrum med nøyaktige opplysninger om rutevalg, hvilken strekning som ble henholdsvis gått og syklet – for deretter å få denne turen til nøyaktig på minuttet å passe til den tid han hadde til rådighet mellom ca. kl. 00.30 og ca. kl. 01.00?

Det er lite sannsynlig.

D. Konklusjon

Det representerer ikke «sunn fornuft» å utlegge de etterfølgende omstendigheter slik påtalemyndigheten har gjort i sluttinnlegget.

Det representerer langt mindre «sunn fornuft» å utelate sentrale momenter i vurderingen.

Er det heller slik at «sunn fornuft» tvert imot tilsier at Torgersen *ikke* var brannstifter?

VII ANGIVELIGE «TILFELDIGHETER» VED TORGERSENS FORKLARING SOM BEVIS FOR HANS ANGIVELIGE SKYLD.

A. Innledning

I påtalemyndighetens syv strekpunkter på side 3 i sluttinnlegget er det som nest siste punkt henvist til den såkalte «tilfeldighet» at Torgersen ble observert i sentrum av en som kjente ham (Johanne Olsen) på et tidspunkt hvor han selv hevder å ha vært hjemme på Tøyen. Logikken er tydeligvis at Torgersen lyver fordi han har noe å skjule: Han kom fra Skippergata 6b.

Dette er imidlertid ingen «tilfeldighet» som medfører at Torgersens forklaring med hensyn til hva han gjorde og hvem han var sammen med drapskvelden, tilsier at han er skyldig.

Vi har i detalj gjennomgått Johanne Olsens forklaring og dets betydning – det vises til bilagsbind B underpunkt 2 b III, jf. s. 40 følgende, samt i vårt Dokumentutdrag bilag 4, s. 60 følgende. Se også bilagsbind F til innlegg av 05.02.2019, underbilag 3 d s.73 følgende.

Påtalemyndigheten tar ikke hensyn til at Johanne Olsens forklaring må ses i sammenheng med det øvrige bevisbildet, jf. nedenfor under B.

Det hefter meget stor usikkerhet ved Johanne Olsens forklaring – dette er da også understreket i tidligere avgjørelser. Johanne Olsens forklaring er – selv om man vurderer den *isolert* - intet bevis som tilsier at Torgersen er drapsmann.

B. Hva neglisjeres av påtalemyndigheten?

I tillegg inviterer påtalemyndigheten til at kommisjonens medlemmer skal se bort fra flere vesentlige omstendigheter, som det er også er gjort grundig rede for i tidligere innlegg.

Det vises særlig til vår analyse i et eget notat, hvor vi drøfter troverdigheten av Torgersens *generelle* forklaring med hensyn til hans bevegelsesmønster, og - *særlig* – spørsmålet om han var alene eller ikke, jf. bilag 1 til innlegg av 25.03.2009.

Vi har her gjennom en nøyaktig gjennomgang av alle omstendigheter rundt Torgersens forklaring søkt å påvise at hans forklaring *støttes* av det øvrige bevisbildet.

I denne forbindelse minner vi om blant annet følgende:

- Hvor sannsynlig er det at hans mor – bare to og en halv time etter at Torgersen var arrestert – lyver når hun opplyser at Torgersen kom hjem ca. kl. 23.30 (antagelig noe før), og at oppholdet på bopel varte i en time og som representerer en

forklaring som har en helt annen nøyaktighet og troverdighet enn Johanne Olsens?

Det er lite sannsynlig.

- Hvor sannsynlig er det at moren i sin forklaring for øvrig gir en beskrivelse av Torgersens retur og opphold som for alle praktiske detaljer er sammenfallende med Torgersens – uten at det kan ha vært mulig å samordne forklaringene?

Det er lite sannsynlig.

- Hvor sannsynlig er det at mor, søster og bror – uavhengig av Torgersen – forteller den samme historien med hensyn til at han ikke kunne være alene, og at de i den forbindelse gir en beskrivelse av omstendighetene ved Torgersens retur fra bolig med detaljer som er helt sammenfallende med Torgersens forklaring- uten noen muligheter for samordning?
- Hvor sannsynlig er påtalemyndighetens forsøk på bortforklaring av disse sentrale vitnene: Torgersen bløffet sine familiemedlemmer til å høre noe de ikke hørte og se noe de ikke kunne se?

Det er lite sannsynlig.

- Hvor sannsynlig er det at den kvinnen som umiddelbart etter drapet ringte til politiet og opplyste at hun hadde vært sammen med Torgersen, kunne oppgi detaljer som ikke var kjent i media?

Det er lite sannsynlig.

C. Konklusjon

Det representerer ikke «sunn fornuft» å utlegge Johanne Olsens forklaring som et bevis på Torgersens skyld, slik påtalemyndigheten har gjort i sluttinnlegget.

Det representerer langt mindre «sunn fornuft» å utelate sentrale momenter i vurderingen.

Er det heller slik at «sunn fornuft» tvert imot tilsier at Torgersens forklaring *støtter* konklusjonen om at han ikke drepte Rigmor Johnsen.

VIII OPPSUMMERING

Vi har i punktene ovenfor søkt å påvise at påtalemyndighetens henvisninger til de såkalte «tilfeldigheter» som bevis og påberopelsen av «den sunne fornuft» er uholdbare.

Vi har i nærværende innlegg pekt på ikke mindre enn i alt *27 punkter* i påtalemyndighetens argumentasjon, som fremstår som usannsynlige, og som påtalemyndighetens konklusjon ikke hensyntar.

Og igjen: Påtalemyndigheten overser nok en gang at det springende punkt som kommisjonens medlemmer skal ta stilling til er spørsmålet: *Hvilket bevis* står vi i dag igjen med, og som tilsier at dommen fra 1958 er riktig? Sagt på en annen måte: Hva er i dag *igjen* av bevisene i Torgersen-saken?

Det er et helt avgjørende spørsmål, som vi har analysert gjennom å gruppere temaene i de fire hovedspørsmål, som er nevnt ovenfor.

Vi noterer for øvrig at påtalemyndigheten i sluttinnlegget ikke kommenterer vår inngående drøftelse av den vurdering som skal foretas av gjenåpningsvilkårene i strl. §§ 392, annet ledd og 391 nr. 3. Vi har gjort grundig rede for den generelle lovtolkning av disse bestemmelsene – og registrerer at påtalemyndigheten ikke anfører at denne lovforståelsen er uriktig.

IX AVSLUTNING

A. Innledning

Påtalemyndigheten knytter på side 3-4 noen korte kommentarer til professor Andenæs' endrede oppfatning. Andenæs' uttalelser taler for seg – og kommisjonens medlemmer trenger ikke noen bistand hverken fra påtalemyndigheten eller fra undertegnede for å forstå hva Andenæs mener.

Det heter avslutningsvis i sluttinnlegget at Andenæs' eventuelle syn på dommen uansett er uten betydning for kommisjonens vurderinger. Da er det svært vanskelig å forstå at dette ble gjort til et stort poeng i Vales tilsvare, jf. den vekt som Andenæs ble tillagt innledningsvis i tilsvaret i pkt. 1.2 på s. 5-6.

Grunnen til at vi har forfulgt dette forholdet er at statsadvokat Vale *selv* presenterte Andenæs' oppfatning på en misvisende og ufullstendig måte. Det hadde kanskje vært mer elegant om statsadvokaten hadde tatt dette inn over seg og beklaget at han hadde vært litt for rask i tilsvaret?

For øvrig har ikke denne side noe imot at påtalemyndigheten ønsker å se bort fra oppfatningen og konklusjonene til professorene

- Anders Bratholm
- Johs Andenæs
- Ståle Eskeland og
- Alf Petter Høgberg

Sakens dokumenter taler for seg.

B. De overordnede forhold

Vi har for oversiktens skyld som bilag 2 til nærværende innlegg gitt en oversikt over sakens dokumenter hvor kommisjonens medlemmer kan finne partenes innlegg og dato for innleggene.

Ved sakens avslutning er det grunn til å peke på at påtalemyndigheten og Torgersens forsvarere har fremstilt saken på helt forskjellige måter. Det er vesentlige forskjeller med hensyn til tre sentrale temaer som er avgjørende for vurderingen av spørsmålet om gjenåpning:

- (1) Det krever for det første en riktig *analyse* av de faktiske problemstillinger, herunder et valg av *riktig struktur* for bevisvurderingen. Og jo mer omfattende et sakskompleks er, desto viktigere er en slik overordnet riktig analyse, struktur og pedagogikk.

Vi mener at kommisjonens medlemmer innledningsvis må treffe et valg med hensyn til hva som er det hensiktsmessige opplegg.

Vi har prøvd å gi et bidrag til en riktig avklaring av disse helt grunnleggende spørsmål. Vi kan ikke se at påtalemyndighetens opplegg er hensiktsmessig.

- (2) En riktig avgjørelse forutsetter en meget stor grad av grundighet når det gjelder drøftelsen av de enkelte bevis, og at bevis som hører sammen blir vurdert sammen og ikke isolert.

Påtalemyndigheten har etter vår oppfatning valgt å være svært kortfattet og har – fremdeles etter vår mening – tatt lett på sentrale faktiske forhold.

En meget stor grad av grundighet er helt nødvendig for at kommisjonens medlemmer skal få et riktig grunnlag for å basere sin avgjørelse på: Det er i *detaljene* vi finner grunnlaget for drøftelsen om Torgersen var Rigmor Johnsens drapsmann eller ikke.

Men vår detaljerte og grundige gjennomgang har en pris: Det stilles store krav til kommisjonens medlemmer for så vidt gjelder tidsbruk og ressurser å sette seg inn i en så omfattende sak. Og det kreves også en kritisk og uavhengig holdning til tidligere avgjørelser.

På dette punktet skiller vår begjæring og senere innlegg seg radikalt i forhold til tidligere begjæringer og påtalemyndighetens fremstilling.

- (3) For det tredje kreves en riktig lovanvendelse, og at kommisjonen baserer totalvurderingen som skal foretas i henhold til §392, annet ledd og 391, tredje ledd på en samlet vurdering av bevisverdien av de enkelte bevis. Dette forhold er tillagt stor betydning i våre innlegg.

Også på dette punkt er det vesentlige forskjeller i forhold til statsadvokatens opplegg, som i svært liten grad går inn på det avgjørende spørsmål: Selve drøftelsen av kriteriene for gjenåpning i §392, annet ledd og §391, tredje ledd.

Dommen mot Torgersen er uten sammenligning den viktigste og mest omdiskuterte dommen som Gjenopptakelseskommisjonen har hatt til behandling. For kommisjonens medlemmer er plikten til å gjøre gammel urett god igjen særlig maktpåliggende når det er tale om en dom på livsvarig fengsel: Nærmere sentrum og kjernepunktet for rettsikkerhet i Norge er det ikke mulig å komme.

Det er derfor all grunn til avslutningsvis å tiltre statsadvokat Vales takk for godt samarbeid og ønske om lykke til både når det gjelder sekretariatets og kommisjonens omfattende og utfordrende arbeid.

Oslo, 17. september 2019

Cato Schiøtz
Advokat

Nærværende innlegg sendes både elektronisk og i 8 eksemplarer i papirversjon. Innlegges sendes også elektronisk og i papirversjon til Oslo statsadvokatembeter.

Professor dr. juris
ALF PETTER HØGBERG
Institutt for Offentlig rett
Universitetet i Oslo

Karl Johans gt. 47, 0162 Oslo
Pb. 6706, St. Olavspl., 0130 Oslo
Tlf. 22 85 94 87
Fax. 22 85 94 20
E-mail: a.p.hogberg@jus.uio.no

4. september 2019

Advokat Cato Schiøtz
Advokatfirmaet Glittertind

Kommentarer til statsadvokat Vales sluttinnlegg av 16. august 2019

Statsadvokat Stein Vale har i sitt sluttinnlegg av 16. august kommentert deler av min betenkning. Dette påkaller noen kommentarer:

1. Det innrømmes i påtalemyndighetens sluttinnlegg at min grunnlovbaserte kritikk av lovendringen der terskelen for gjenopptakelse etter strpl. § 392 annet ledd ble endret kun for en gruppe straffedømte, er «utvilsomt interessant». Like fullt hevdes det at «problemstillingen vil være noe teoretisk på grunn av den skjønnsmessige vurderingen som uansett formulering skal foretas». Jeg er ikke enig i dette, da angivelse av skjønnsstemaet – her og ellers i jussen – har vesentlig betydning for den vurdering som skal foretas under skjønnsstemaet.

2. Når det gjelder min diskusjon av rettskraftsspørsmålet, hevdes det at jeg «blant rettskildene har unnlatt å kommentere at hans tidligere kollega, professor Ståle Eskeland, var talsmann for det syn som påtalemyndigheten har, jf. henvisningen til boken Justismord og rettssikkerhet på side 9 i vår uttalelse av 22. oktober 2018». Når jeg i betenkningen forbigikk statsadvokatens påstand om Eskelands syn på dette spørsmålet i stillhet, er det fordi det ikke er noen holdepunkter i den tekst statsadvokat Vale viser til som underbygger hans slutning. I boken det vises til skriver Eskeland følgende på s. 32-33:

«Lovens bestemmelser om gjenopptakelse har ingen regler med hensyn til hvor mange ganger en sak kan kreves gjenopptatt. Ifølge kjennelse i Rt. 1992 s. 698 følger det imidlertid av strpl. § 52 at en sak som forgjeves har vært forsøkt gjenopptatt, ikke kan kreves gjenopptatt på det samme faktiske grunnlaget.

En sak som forgjeves har vært forsøkt gjenopptatt av domstolene, kan imidlertid etter min oppfatning kreves gjenopptatt av Gjenopptakelseskommissjonen på det samme grunnlaget som tidligere var påberopt. Gjenopptakelseskommissjonen ble opprettet ut fra en erkjennelse av at det var uheldig at domstolen skulle ta stilling til gjenopptakelse av fellende dommer som en annen domstol hadde avsagt. Hvis domfelte som har reist gjenopptakelsessak for domstolene under den tidligere ordningen skulle være avskåret fra å reise saken for Gjenopptakelseskommissjonen, ville det innebære at den ble nektet den uavhengige vurdering som kommissjonen skal være en garantist for.»

Det er ingenting i den siterte teksten som indikerer at Eskeland «var talsmann for det syn som påtalemyndigheten har» med hensyn til forvaltningsrettslige rettskraftvirkninger av gjenopptakelseskommissjonens egne avgjørelser, og det er i det hele tatt med stor undring jeg merker meg at påtalemyndigheten hevder dette om Eskeland.

3. Jeg står ved min omtale av påtalemyndighetens uttalelse av 22. oktober 2018 punkt 3 som preget av misforståelser.

Med vennlig hilsen

Alf Petter Høgberg
(Sign.)

DOKUMENTLISTE

- (1) Begjæring om gjenåpning av 27.06.2017 med bilagsbind A-E
- (2) Supplerende innlegg fra Torgersen i perioden 27.06.2017 – 30.04.2018 samlet i et eget Dokumentutdrag. Torgersens etterfølgende innlegg av 08.10.2018 er inntatt i bilagsbind G pkt. 5 b, jf. s. 68 følgende i innlegg av 05.02.2019, se nedenfor under pkt. 4.
- (3) Påtalemyndighetens uttalelse av 22.10.2018 bilagt dokumentutdrag 1 og 2.
- (4) Kommentarer til påtalemyndighetens uttalelser fra Torgersen av 05.02.2019 med bilagsbind F og G.
- (5) Innlegg fra Torgersen av 25.03.2019 med bilag om bevisverdien av Torgersens forklaring.
- (6) Påtalemyndighetens innlegg av 03.06.2019.
- (7) Sluttinnlegg fra Torgersen av 27.06.2019
- (8) Sluttinnlegg fra påtalemyndigheten av 16.08.2019
- (9) Torgersens kommentarer til påtalemyndighetens sluttinnlegg av 17.09.2019